

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Антонюк Я.О.

студент,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ПОЛІТИКА ПОЛЬСЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ НА ТЕРИТОРІЇ ВОЛИНСЬКОГО ВОЄВОДСТВА (1921-1939 РР.)

Землі Західної Волині входили до складу Волинського воєводства Другої Речі Посполитої з 1919 р. до 1939 р. За національним складом у воєводстві більшість населення становили українці. Так, за даними перепису 1921 р. на терені воєводства проживало 1 066 842 мешканці православного віросповідання [13, с. 67].

Слід зазначити, що в перші роки незалежності польська влада доволі толерантно ставилася до українського національно-церковного руху. У той же час, польський уряд удавався до кроків, спрямованих на посилення свого впливу на Православну церкву в Польщі. За його ініціативи 30 січня 1922 р. було видано адміністративний акт під назвою «Тимчасові правила про ставлення Уряду Речі Посполитої до православної церкви в Польщі». Цим документом регулювався правовий статус православної церкви впродовж усього міжвоєнного періоду. Водночас, влада отримала додаткові, ніким не контрольовані важелі впливу на церковно-релігійне життя православного населення Польщі [6, с. 44].

Низка інших урядових і церковних документів, прийнятих упродовж 1920–1930-х рр., обумовила синодально-консисторіальний устрій православної церкви, якою мав управляти синод у складі єпископів на чолі з екзархом-митрополитом. Цими актами, зокрема, встановлювалося, що всі єпископи мали складати присягу на вірність державі; висвячення, а також усунення священників із парафії узгоджувалося із відповідним воєводою [10, с. 103].

Важливою подією церковно-релігійного життя Польщі міжвоєнної доби стало проголошення автокефалії Польської православної церкви.

Офіційне проголошення автокефалії відбулося 17 вересня 1925 р. у Варшаві. До нової православної митрополії увійшла і Волинська єпархія.

Прийняття урядом «Тимчасових інструкцій» і проголошення її автокефалії створювали сприятливі можливості для дерусифікації усєї церковної організації. Однак, цей процес проходив важко. Єпископат Православної церкви в Польщі загалом негативно сприймав відродження українського православ'я на Волині [7, с. 34].

Новий етап державної політики Польщі щодо Православної церкви був започаткований у 1926 р., після приходу до влади табору «санації» на чолі з Ю. Пілсудським. Запропонована «санацією» національна програма передбачала й більш толерантну релігійну політику. Її суть полягала в тому, щоб через певні поступки добитися лояльного ставлення національних меншин до Польської держави. Новий режим, серед іншого, погодився підтримувати й національно-церковний рух в обмін на політичну співпрацю.

В умовах гострих релігійних суперечок і конфліктів на терені воєводства розпочав свою діяльність у 1928 р. на посаді волинського воєводи Г. Юзевський. Його призначення на Волинь після приходу до влади в Польщі табору «санації» на чолі з Ю. Пілсудським мало започаткувати «новий підхід» уряду до розв'язання української проблеми на регіональному рівні.

Наприкінці 1935 р. у Варшаві створюється комітет у справах національностей, який на першому ж своєму засіданні заявив, що «...православна церква повинна стати інструментом поширення польської культури на східних кресах, отже, необхідно докладати зусиль до спольщення православ'я й припинення його українзації» [8, с. 53].

У 1937–1938 рр. уряд відкрито перейшов до політики колонізації Православної церкви і насильницького переведення волинян у католицьку віру. На підставі «Внутрішнього статуту» Православної церкви, підписаного президентом Польщі 18 листопада 1938 р. замість «Тимчасових інструкцій» 1922 р. офіційною мовою церковного життя стала польська. Цим документом була змінена й офіційна назва церкви з «Свята Автокефальна Православна церква» на «Польська Автокефальна Православна церква», яка підкреслювала її національно-польський характер [12, с. 41].

Отже, конфесійна політика польської влади на Волині у міжвоєнний період була зорієнтована на національну асиміляцію та релігійну

інтеграцію православних українців із польською нацією й римо-католицькою церквою.

Список використаних джерел:

1. Dekret o kształceniu nauczycieli szkół powszechnych w Państwie Polskiego // Dziennik Praw Państwa Polskiego z 1919 r. – Nr 14. – S. 280-285.
2. Dekret o obowiązku szkolnym // Dziennik Praw Państwa Polskiego z 1919 r. – Nr 14. – S. 192-197.
3. Program naukowy szkoły średniej. – Warszawa, 1919.
4. Program nauki w dwuletnich szkołach gospodarczych. – Lwów, 1938.
5. Карабін Н. Директор Луцької української гімназії – Борис Максимович Білецький. – Луцьк : Волин. обл. т-во краєзнавців, 2007. – Вип. 26. – С. 207–208.
6. Крамар Ю. В. Українське початкове шкільництво на Волині у 1921–1926 рр.// Науковий вісник: журнал Волинського державного університету ім. Лесі Українки: історія. – Луцьк, 1997. – Вип. 3. – С. 43–46.
7. Крамар Ю. В. Шкільна освіта на Волині у міжвоєнний період (1921–1939). – Луцьк, 1997.
8. Панасюк В. Організація шкільництва у Волинському воєводстві у 20-ті роки: до проблеми українсько-польського порозуміння. – К., 2005.
9. Філіпович М. Українські школи та Луцька «Просвіта» у 20–30-х рр. XX ст. // Зб. навчальн.-методичн. матеріалів та наук. статей ВДУ ім. Лесі Українки іст. факультет. – Луцьк, 1999. – Вип.4. – С. 113–118.
10. Chojnowki A. Koncepcje polityki narodowościowej rządów polskim w latach 1921-1939 / F. Chojnowski. – Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolinskich, 1986. – 294 s.
11. Iwanicki M. Oświata i szkolnictwo ukraińskie w Polsce w latach 1918-1939 / M. Iwanicki. – Siedlce: Wyd. Uczelniane WSP w Wiedlcach, 1975. – 272 s.
12. Syrnuk M. Ukraincy w Polsce 1918-1939. Oświata i szkolnictwo. – Wrocław, 1996.
13. Wasiluk J. Szkolnictwo mniejszosci narodowych w Polsce w okresie miedzywojennym i po II wojnie światowej – próba porównań / Jerzy Wasiluk // Zeszyty politologiczne / pod red. Ryszarda Skarzyńskiego. – Białystok, 1994. – Z. 1. – S. 66-92.